

H. Tóth István*

AZ ÁBÉCÉ TANÍTÁSÁNAK HASZNOSSÁGÁRÓL**

(A célnyelvű tanítási közeg megteremtésének
fontosságaért)

1. Előhang

Kezdem azzal, ami sokunk számára nyilvánvaló, egyértelmű: az ábécé mielőbbi megtanítása alapvetően fontos több okkal indokolhatóan is:

- a) a helyes magyar beszédhangindítás és -kiejtés, valamint
- b) a puha, könnyed, de fegyelmezett magyar ajakartikuláció megvalósítása, továbbá
- c) az alapvető fontosságú magán- és mássalhangzótörvények megismertetése, nem feledkezvén el
- d) a kapcsolatteremtésre és együttműködésre építő nyelvtudás minimális szókincsének alapozásáról, ehhez kötődően
- e) az országismeret előkészítéséről sem.

Akik idegen nyelvet (nyelveket) tanítottak, illetőleg tanítanak, azok tapasztalatból tudják, hogy számos szempontból is lényeges e kérdéseknek az elemzése: ***mi-kor, milyen környezetben, hogyan foglalkozunk az ábécé tanításával?***

Itt mindenekelőtt azokhoz csatlakozom, akik részletekbe menő kutatás keretében tárták fel annak a fontosságát, hogy a magyar mint idegen nyelv (MID) tanítása-kor a kezdő szakaszban is a lehető legkorábban el kell sajátíttatni az ábécénket, mégpedig ezen ismeretkörnek a legsokoldalúbb használhatóságára tekintettel. Fel akarom hívni a szakterülettel foglalkozók figyelmét az Oroszországban eddig használt s mostanság elterjedő új, a magyar nyelv tudását alapozó tankönyvekre. Ezáltal az összehasonlító nyelvpedagógiával, valamint a tankönyvkutatással foglalkozó szakemberek érdeklődését eddig kevésbé vizsgált régiókra irányítom. Körvonalazni szándékozom, hogyan is gondolkodtam és cselekedtem azokban a tanévekben (1996–2005), amikor vendégoktatója lehettem a Lomonoszov Egyetem Filológiai Fakultásának, ahol a leíró magyar nyelv részterületeinek oktatása mellett a szellemi

* Dr. H. Tóth István, PhD, Bókay János Humán Kéttannyelvű Egészségügyi Szakközépis-kola, Szakiskola és Gimnázium, Budapest, david228@freemail.hu

** Ezúton mondok köszönetet előadásom és jelen dolgozatom végső formába öntéséért *Harsányi Ildikó, Marosi Beatrix* nyelvtanároknak nyelvészeti, nyelvpedagógiai aspektusú véleményükért. Hálával tartozom *Schüller Attila* informatikusnak, aki elkészítette gondola-taim vetítettképes változatát.

néprajzunk kincseire irányítottam a hallgatóink figyelmét, mindemellett a nyelvészeti-nyelvpedagógiai kutatásaim középpontjába emelhettem a MID tanításának olyan szeleteit, mint az ábécénk megismertetését, továbbá a névelőink és az igekö-
tőink helyes használatának problémáit.

2. Kitekintésül

A vonatkozó szakirodalom legfrissebb hajtásai is arról vallanak, hogy sokunkat foglalkoztat a magyar ábécé minél eredményesebb, körütekintőbb elsajátítása az idegen ajkú tanítványainkkal. Csonka Csilla a témánkhoz kapcsolódó módszertani gondolatainak az összegezésekor világosan kimondta, hogy „az ábécé alapos megtanítása nem megkerülhető” (Csonka 2005: 111). Amikor a fonetika nyelvpedagógiai vetületét taglalta Szende Virág, akkor a beszédhangok jelentés-megkülönböztető szerepét vizsgálva – az én olvasatomban – komoly szemléleti és módszertani segítséget nyújtott a magyar ábécé gondos tanításához (Szende 2005: 41–42).

Nyelvpedagógiai tapasztalataim és a kapcsolódó kutatási ismereteim elsősorban orosz ajkúak oktatásával függnek össze. A legkorábbi meglátásaimról – más problémák mellett – a magyar ábécé tanításával kapcsolatban az artikulációs nehézségekhez kötődően számoltam be (X. TOT 1997: 126–130., H. Tóth 2000: 71–77). Igen gondos előkészületeket és hosszas gyakorlási időt követel az orosz anyanyelvűek magyar nyelven történő megszólaltatása, kiváltképp a teljes nyomatékú, rövid-hosszú szembenállású magánhangzóink vonatkozásában, vagy bizonyos mássalhangzóinknak az orosztól eltérő, keményebb realizációja. Ezért olyan metódust kellett keresnem fonetikai és lexikai aspektusból egyaránt, amellyel csökkenthetem a hallgatókban keletkezett többnyire vélt, esetenként valós félelmeket a magyar nyelv elsajátításával összefüggésben.

Már most rögzítem: a célnyelv volt mind a kiinduló, mind a közvetítő bázisom, vagyis kerültem más, így az orosz, az angol, esetleg a francia nyelvű segítségnyújtást. Munkásabb, alaposabb előkészületeket várt el tőlem az órákra készülés idején s magukon a tanórákon is az egynyelvűség, de jelentékeny sikereket könyvelhettek el a hallgatóim e bevezető óráim nyomán.

Miféle ábécétanítást támogató eszközökre számíthattam?

Nagy szolgálatomra volt Simko Olga tudománytörténeti szempontból is kiváló magyar–orosz nagyszótárának a magyar fonetikát bemutató fejezete, ahol a hallgatók a magyar nyelvészeti háttértudásukat fejlesztő ismeretekhez juthattak (Simko 1974: 819–822).

Segítségül hívhattam Szij Enikőnek a magyar grammatikát előtérbe állító, lassan három évtizede megírt nyelvtankönyvét (Szij 1979: 5–7).

Támaszkodhattam Naumenko-Papp Ágnes kétnyelvű, elsősorban a magyar szókincs fejlesztésére és a hagyományos magyar–orosz fordítástudásra összpontosító gyakorlati nyelvkönyvére (Naumenko-Papp 1982: 7–24).

Somos Béla közismert, negyedszázada forgalomban levő tankönyve a mindennapi közlésformák birtokoltatásához viszonylag kis szókinccsel, ezer magyar szóval úgy járul hozzá, hogy a magyar nyelvtan lényegének a gyakorlatias bemutatását vál-

lalja, az első leckék élére állítja a magyar ábécét az artikulációt, a szókincset és az intonációt gondo­zó szándékkal (Somos 1984: 7–15).

A fellelhető orosz és magyar nyelvű, magyar nyelvet, illetőleg magyar nyelvtant tanító könyvek és szótárak szemrevételezését, továbbá a mindennapi oktatói sikeremet s kudarcaimat kamatoztatva készítettem magyar–orosz nyelven Moszkvában és Szurgutban olyan, a magyar kiejtést fejlesztő, erősítő gyakorlati fonetikai összefoglalót, valamint feladatsort, amelyek nagy hangsúlyt fordítottak az ábécénk sokoldalú tanítására (X. Tot 2002: 9–21).

Gazdag kutatói és nyelvpedagógiai életút összegezeképpen kezdők számára készítette el Vavra Klára magyar nyelvkönyvét, amely három leckén keresztül, rendkívüli alapossággal tanítja a magyar ábécét, különös tekintettel az állkapocszár nyílászöge mellett az ajakműködés és a kiejtés jelentés-megkülönböztető időtartama szempontjából nagy nehézséget jelentő *a–á, o–u, ó–ú, i–e, í–é, ö–ü, ő–ű* magánhangzóinkra, azok nem csekély szembenállására. Nem mindegy a magánhangzóink minősége a *hat–hát, agy–ágy, tör–tőr, Eger–egér–éger* és mások vonatkozásában sem. Ugyanilyen figyelemben részesülnek Vavránál a mássalhangzóink is, különösen a kiejtésben hosszú, írásban kettőzött kétjegyűek, mint például a *meccs, pötty, meggy, mennyi, rizzsel, messze* stb. esetében (Bavpa 2004: 3–14). Hangsúlyoznom szükséges: aki orosz ajkúakat tanít magyarra, nyitottnak kell lennie arra, hogy az *é* magánhangzónkat hosszú és kemény gyakorló időszak után képesek elfogadhatóan ejteni a tanulók. Kínos, keserves küzdelem számukra például a *szekrény, gyékény, képeslap* stb. szavaink helyes kiejtése, a bennük levő fonémák normakövető képzése. Az *a, á* és az *o* között az állkapocszár és a nyelv függőleges működése tekintetében ugyancsak komoly artikulációs nehézséggel szembesülnek a nyelvünket tanuló orosz diákok, így az *alma, orra, orvosnak, városból* stb. szavaink esetében szinte alig érzékelhető hangzásbeli eltéréseket realizálnak.

Feltétlenül szóba kell hoznom az orosz, hanti és manyisi ajkúaknak készített legfrissebb magyar nyelvkönyvünket, amelyet a Hanti-Manszijszkban oktató Szalontay Judit írt a beszédközpontú szemléletre tekintettel. Ez a tankönyv egy hosszabb bevezető keretében foglalkozik a magyar ábécével, ugyanakkor később sem veszíti szem elől a vele kapcsolatos problémákat (Дмитриева Юдит 2006: 6–9).

Örömmel értesültem arról, hogy Szita Szilvia a világhálón a „Magyaróra” program keretében igényességre törekvően mutatja be a magyar ábécét (Szita 2004: www.magyarora.com).

Természetesen a magam álláspontját és eljárásait is szembesítenem szükséges egyrészt az eddigiekkel, másrészt az eredményesség iránti elvárással, ugyanis mondanám alapjául a moszkvai vendégoktatói munkámat tekintem. A háttértudást bővítenő jegyzem meg, hogy általában a 16–17. életévüket betöltött, orosz anyanyelvűek az elsőévesek, akik az angol, francia vagy német mellett az olasz és spanyol nyelvekben magas színvonalon jártasak, illetőleg – érthetően, hiszen orosz anyanyelvűek – otthonosan mozognak a szláv nyelvek világában. Hét-nyolcszoros túljelentkezés után, három-négyfordulós szó- és írásbeli felvételi eljárást követően lesznek alapvetően filológia szakos egyetemi hallgatók a követelményeket legsikeresebben teljesítők. Azok, akiket magyar nyelvre tanítottam, majd magyar nyelv-

szetből oktattam, beiratkozáskor értesültek arról, hogy az úgynevezett fő szakjuk mellett melyik ismert, vagy éppen ritkán, esetleg kevésbé oktatott nyelvet kell tanulniuk. Az egyetemi létük első pillanataiban tudták meg a hallgatóim, hogy az általános nyelvészeti, vagy a német, illetőleg az angol, többnyire az orosz filológiai tanulmányaik mellett magyarul, s ha nem idegenkednek a lehetőség megragadásától, akkor finnül, komiul, esetleg szölkupul is tanulhatnak. Abban a kilenc tanévben, amíg Moszkvában tanítottam, egyetlen hallgató sem lépett vissza, inkább az volt a jellemző, hogy jelentős számban érkeztek olyanok, akik negyedik-ötödik nyelvként akartak ismerkedni a magyar nyelvvel, a magyar nyelvtan jellegzetességeivel. Jelentős azok száma, akik magyar–orosz, magyar–finnugor egybevető, illetőleg összehasonlító nyelvészetből írták a szakdolgozatukat, majd a legtehetségebbek a kandidátusi értekezésüket.

Rendkívül fontos adalék, hogy a Lomonoszov Egyetemen valamennyi tanóra hétfőtől szombatig reggel 9-től este 10 óráig egységesen 80-80 perces, legyen az nagyelőadás, szeminárium vagy szakkollégium, az órákat 15 perces szünet követi.

Az itt és most előadott kiejtéstánítási jelenségek csupán kiragadottak, de jellemző példák a MID-pedagógia köréből.

A továbbiakban mindezek ismeretében világítok rá a magyar ábécé tanítására, de hangsúlyozom: filológia szakos, idegen ajkúak körében, célnyelven történt meg-alapozására. Más fakultások hallgatói között – a filológiai alapok hiánya miatt – közvetítő nyelvre volt szükségem.

3. Rávilágításul

Elengedhetetlennek tartottam, hogy az első évfolyamos hallgatók velem találkozzanak először, amikor magyarórára érkeztek. Akik tőlem, az anyanyelvi tanártól hallják először a magyar szavakat, velem kezdjék meg a magyar beszédhangok nem mindig azonnali sikerrel járó elsajátítását. Az vezérelt, hogy

- a) ábécé falitábla,
 - b) színes szemléltető képek,
 - c) kétnyelvű szótárak,
 - d) Magyarországot és Budapestet ábrázoló falitérképek, valamint
 - e) néhány könnyen megtanulható magyar népdalt tartalmazó cédé és a hallható énekek szövegét közlő füzetecskék,
 - f) saját tervezésű, a tanulást támogató oktatólapok
- segítségével, közös erőfeszítéssel és örömmel tudják mondani hallgatóim a magyar ábécét, természetesen példaszókkal együtt már az első találkozásunk végén, amikor maguk készítenek rendszerező táblázatot a monoftongizált magánhangzóinkról fonetikai szempontokat követve.

A tisztázandó három fogalomnak (= *graféma*, *fonéma*, *beszédhang*) és a hozzájuk kapcsolódó tudástartalmaknak az első óráimon való minimális jelenléte, ugyanakkor jelentős szerepe. Alapfeladatom, hogy a meghatározott funkcióval rendelkező írásjegyeket (= *grafémákat*), nevezetesen a magyar ábécében szereplő 44 betűt be kell mutatnom a nyelvünket tanulni szándékozó diákoknak. Ezzel egy időben

hallás útján érzékeltetem magyarul: kiejtem az írásjegyhez, vagyis a betűhöz a maga fizikai valóságával kapcsolódó hangot (= *fonémát*). Ezt követően, ahol erre lehetőség van mindig három helyzetben (= *szókezdő, szózáró és szóbelseji*) szemléltetem, miképpen viselkedik beszédhangként az imént kiejtett fonéma. Lényegében ugyanannak a jelenségnek két különböző oldalával (= *fonéma és beszédhang*) találkozatom a magyarul tanuló, kezdő szakasz első pillanataiban levő hallgatókat. A fonéma jelentés-megváltoztató szerepét kiválóan érzékeltetik, természetesen azonnal képekkel illusztrálva az *agy – ágy, tör – tőr, ver – vér, bat – bát* stb. szópárok is.

A magyar ábécé tanulását erősítő oktatólapokat azért terveztem, hogy hallgatóim együtt lássák a kis- és nagybetűs, továbbá nyomtatott, valamint írott betűinket, ugyanakkor elő is szándékoztam készíteni bizonyos magán- és mássalhangzótörvényeink minél könnyebb befogadását, s ami a legfontosabb: rutinszerű, azaz nagyfokú jártasságot, ügyességet, a gyakorlatból eredő, a megszokáson alapuló, de tudatos használatukat.

Világossá tettem az első táblázatommal a magyar nyelv

- a) magánhangzóit (= dőlttel szedettek),
- b) egyjegyű mássalhangzóit (= normállal szedettek),
- c) kétjegyű mássalhangzóit (= kövér dőlttel szedettek),
- d) háromjegyű mássalhangzóját (= világos nagybetűvel szedett).

Természetes számomra, hogy ez a rendszerezés alkalmat nyújt magánhangzóinknak az időtartam alapján, más felfogás szerint a tudó működésére (= *a rövid–hosszú szembenállásra*) tekintettel történő bemutatására is. A magyar magánhangzók képzési sajátosságai annyira eltérőek az orosz vokálisok általános és konkrét jellemzőitől, hogy ezért a kezdetektől, vagyis az első óráinktól fogva jelentős energia befektetésével szükséges előkészítenünk, végeznünk a tanulásszervezést és a tanulásirányítást. A magam tanítási gyakorlatában úgy jártam el, hogy egyenként felmutattam a négyelemű betűkártyákat, azaz a kis és nagy nyomtatott, valamint a kis és nagy írott betűket ábrázoló táblácskákat, majd közösen beírtuk az üres táblázat soron következő helyére a megfelelő jelet. Ezt követően hangejtési gyakorlatokat végeztem.

1. tábla

<i>a</i>	<i>á</i>	b	c	cs	d	dz	DZS			
<i>e</i>	<i>é</i>	f	g	gy	h					
<i>i</i>	<i>í</i>	j	k	l	ly	m	n	ny		
<i>o</i>	<i>ó</i>	ö	ő	p	q	r	s	sz	t	ty
<i>u</i>	<i>ú</i>	ü	ű	v	w	x	y	z	zs	

A 2. táblának köszönhető, hogy az állkapocs nyitásszöge, azaz a függőleges, más-képpen a vertikális nyelvállás szerint miképpen rendezhetjük a magyar ábécé magánhangzóit.

Ugyanez a táblázat lehetőséget nyújt annak a megismerésére is, hogyan csoportosíthatóak a magyar ábécé magánhangzói a horizontális, vagyis a vízszintes nyelvmozgás alapján. Már most megfigyelhetők, melyek a mai magyar nyelv köznyelvi, monoftongizált vokálisai.

2. tábla

Az állkapocs nyitáásszöge szerint (= <i>nyelvállás</i>)	A nyelv vízszintes mozgása szerint						
	hátról képzettek (= <i>velárisak</i>) mélyek			előlről képzettek (= <i>palatálisak</i>) magasak			
zárt (= <i>felső</i>)	u	ú		i	í	ü	ű
félzárt (= <i>középső</i>)	o	ó			é	ö	ő
nyílt (= <i>alsó</i>)	a			e			
igen nyílt (= <i>legalsó</i>)			á				

Helyénvaló a bevezető órán – az artikuláció kondicionálására tekintettel – az ajkak működése szerint is tanulmányozni a magyar ábécé magánhangzóit. Orosz ajkúak esetében kiváltképp szükséges a labiális–illabiális szembenállás és az időtartam erős gyakoroltatása.

3. tábla

Az ajkak működése szerint									
szempontok	a magyar ábécé magánhangzói								
ajakkerekítések	a	o	ó	ö	ő	u	ú	ü	ű
ajakkerekítés nélküliek (= <i>ajakrészek</i>)	á	e	é	i	í				

A fonetikai és fonológiai szempontokból való összehasonlító rendszerezést, ennek nyomán a fenti táblázatok teljességre törekvő kitöltését, vagyis a köznyelvi, illetőleg a nyelvjárási változatok rögzítését nem az első órapár feladatának tekintetem s tekintem. Így az *á* rövid párját (= *ä*), az *a* hosszú párját (= *ā*), hasonlóképpen az *e* hosszú párját (= *ē*) és az *é* rövid párját (= *ĕ*), továbbá az *á* igen nyílt rövid párját (= *ǣ*) később tartom említésre helyénvalónak, ugyanígy a diftongusokat is. A következő magyar nyelvű szemléltető ábrát a másodlagos bevésést erősítendő tartom értékesíthetőnek, például az első órapár különböző pontjain.

4. tábla

	<p>Jelen didaktikus rajz felhasználásával ismételtük át, illetőleg foglaltuk össze azokat a legfontosabb általános fonetikai ismerveket, tudnivalókat, amelyek megkerülhetetlenek a magyar ábécé és helyes kiejtés tanításakor, tanulásakor. A kulcsszavak:</p> <ol style="list-style-type: none"> a levegő útja, ínyvitorla, szájpadlás, szájüreg, nyelv (a nyelv hát középső része, a nyelv hegye), fogak (alsó és felső fogsor), ajkak (felső és alsó ajkak).
---	---

A fentiek nyomán úgy tűnhet, hogy a grammatika iránti elkötelezettségem vezérel, amikor a magyar ábécé úgynevezett köznyelvi beszédhangjait jelentős óraszámokban, ilyen alapossággal tanítom hallgatóimnak a magyar nyelvvel és kultúrával történő ismerkedésük első, meghatározó időszakában. Holott ugyanígy kitértem szempontot az alkalmazott nyelvészet köréből a kiejtés, másképpen a helyes ejtés gyakoroltatása is, főképpen az időtartam és az ajakartikuláció fontosságára tekintettel. Mindezek mellett – éppen az ábécé bemutatásakor – olyan szóanyagot válogatok össze, amely ott és azonnal érthető a képi illusztrációknak köszönhetően, továbbá motivációs bázisul szolgálnak az eljövendő tanórákon, főképp a beszédgyakorlati foglalkozásokon.

Túl ezeken az országismereti, a magyar kultúra- és művelődéstörténeti szemináriumokon szintén építke a most ismertetendő és a hallgatók által folyamatosan bővítendő szókészletre. Ezért szerepel a példagyűjteményemben az *alma*, *Budapest*, *címer*, *csikós*, *híd*, *dzsámi*, *Magyarország*, *legény*, *lópatkó*, *pályaudvar* (= a Keleti pályaudvar képével, hiszen ide érkeznek vonattal Moszkvából részképzésre az orosz hallgatók), továbbá a *paprika*, *Aquincum*, *szőlő*, *kutya*, *Ybl Miklós*, *Thököly Imre* szavak, illetőleg nevek egy-két illusztrációval.

A következő példatár elé kívánczik az a magyarázat, amely figyelembevételével érthetőbbé válik: miért ezek a lexémák szerepelnek az ábécé egyes betűi környezetében? Amikor bemutatom a magyar ábécé kis- és nagy-, illetőleg nyomtatott, valamint írott betűit, akkor

- először *elől álló*,
- ezután *szózáró* helyzetben,
- végül *szóközi* realizációban hangsúlyozom, hangsúlyoztatom az aktuális betűnknek megfelelő hangértéket.

Sem az időtartam, sem az ajakartikulációs gyakorlatok nem nélkülözhetik ezt a szükséges és figyelmen kívül egyáltalán nem hagyható háttértudást.

A kifejtettek szemléltetéséül álljon itt az orosz egyetemi hallgatóim körében legnépszerűbbnek minősített, a magyar ábécét tanító gyűjteményem, most illusztrációval.

ciók nélkül. Határozottan bízom abban, hogy amikor – remélhetőleg mielőbb – elkészül a MID tanításának nyelvpedagógiai kézikönyve, akkor a szerzők említésre érdemesnek tartják ezen, a magam gyakorlatából itt közölt törekvéseimet. Olyan példákat válogattam, amelyek könnyen tanulhatóak az illusztrációk segítségével, emellett lehetőleg magyar sajátosságot érzékeltetőek (hungarikumok), s feltétlenül egyértelműen megjeleníthetőek, vagyis úgynevezett tárgyképpel közölhetőek legyenek.

Kerültem az idegenes hangzású szavakat, ám ahol nem lehetett kitérni előlük, éltem velük, így a magyar írásgyakorlatban is gyakran előforduló *q, w, x, y* betűket is bemutattam. Megesett, hogy különböző gondokkal járt volna a bemutatandó betű fenti elvem szerinti szóbeli realizációjának, tehát az elől álló, szózáró és szóközi helyzettel való megfeleltetése. Ezért fordul elő, hogy alkalmanként egy vagy csak két példával élek. Tekintettel arra, hogy a magyarban a szavak végén az *ó* és az *ő* mindig hosszú, ennél fogva a rövid *o* és *ö* betűknél egyértelműen kihúzással érzékeltetem ezt a helyzetet.

5. tábla

A magyar ábécé betűi		Magyar nyelvű példagyűjtemény	A lexémák jelentésének illusztrációi
a	A	asztal, alma, kapu	
<i>a</i>	<i>A</i>		
á	Á		
<i>á</i>	<i>Á</i>	ágy, rá, mák	
b	B	Budapest, bab, bábu	
<i>b</i>	<i>B</i>		
c	C	címer, lánc, táncol	
<i>c</i>	<i>C</i>		
cs	Cs	csikós, medvebocs, lépcső	
<i>cs</i>	<i>Cs</i>		
d	D	domb, híd, rendőr	
<i>d</i>	<i>D</i>		
dz	Dz	dzéta, edz, bodza	
<i>dz</i>	<i>Dz</i>		
dzs	Dzs	dzsámi, maharadzsa	
<i>dzs</i>	<i>Dzs</i>		
e	E	ember, teve, kenyér	
<i>e</i>	<i>E</i>		
é	É	érem, kávé, méh	
<i>é</i>	<i>É</i>		
f	F	füzet, cipőfűző	
<i>f</i>	<i>F</i>		
g	G	gép, fog	
<i>g</i>	<i>G</i>		
gy	Gy	gyík, gyöngy, rágújt	
<i>gy</i>	<i>Gy</i>		
h	H	bóember, sab, tebén	
<i>b</i>	<i>H</i>		
i	I	ibolya, kocsí, király	
<i>i</i>	<i>I</i>		

A magyar ábécé betűi		Magyar nyelvű példagyűjtemény	A lexémák jelentésének illusztrációi
í	Í	ír, rí, sír	
í	Í		
j	J	jegy, vaj, hajó	
j	J		
k	K	kabát, széke, bika	
k	K		
l	L	láb, levél, kulcs	
l	L		
ly	Ly	lyuk, bago ^{ly} , ká ^{ly} ha	
ly	Ly		
m	M	Magyarország, terem, mama	
m	M		
n	N	Nap, én, néni	
n	N		
ny	Ny	nyelv, legény, kenyér	
ny	Ny		
o	O	orvos, –, vonat	
o	O		
ó	Ó	óra, tó, lópatkó	
ó	Ó		
ö	Ö	ördög, –, köröm	
ö	Ö		
ő	Ő	őz, ló, tőr	
ő	Ő		
p	P	pályaudvar, pap, paprika	
p	P		
q	Q	quartett, Aquincum	
q	Q		
r	R	róka, vár, varrónő	
r	R		
s	S	sajt, kakas, sáska	
s	S		
sz	Sz	szőlő, húsz, hosszú	
sz	Sz		
t	T	toll, test, asztal	
t	T		
ty	Ty	tyúk, ponty, kutya	
ty	Ty		
u	U	uborka, daru, kutya	
u	U		
ú	Ú	újság, odú, nyúl	
ú	Ú		
ü	Ü	üveg, repül	
ü	Ü		
ű	Ű	seprű, tűz, betű	
ű	Ű		
v	V	vadász, víz, óvoda	
v	V		
w	W	watt	
w	W		
x	X	xilofon, xerox, szaxofon	
x	X		

A magyar ábécé betűi	Magyar nyelvű példagyűjtemény	A lexémák jelentésének illusztrációi
y	Y	yard; Ybl Miklós, Thökölj Imre
y	Y	
z	Z	zöld, tűz, kazetta
z	Z	
zs	Zs	zsák, petrezselyem
zs	Zs	

Mivel rendkívül fontosnak tartom a magyar ábécével összefüggő ismeretanyag megtanításán túl is a beszédhangjaink igényes kiejtésének rögzítését, bevésését, emiatt a gyakorlatomban a magánhangzóinkkal sokat foglalkozunk mind a kiejtés (= *időtartam* és *artikuláció* vonatkozásában), mind a fonetikai jellemzők tanulmányozása szempontjából. Ezért teszem ide gondolatmenetem zárásául a hallgatók önálló munkájában, az első órapár végén készített táblázatot, amelynek igen sok hasznát vettük a későbbiekben is. Látható, hogy a magyar magánhangzók jellemzésekor négy mozzanatot tartottunk számon:

- a kiejtés időtartamát,
- a nyelv vízszintes mozgását,
- a nyelv függőleges állását (* itt a nyíltsági fok alapján három állásban),
- az ajkak működését.

6. tábla

Признаки венгерских гласных									
глас-ные звуки	краткие	долгие	перед него ряда	заднего ряда	зак-рытые	полу-закрытые	откры-тые	огублен-ные	неогуб-ленные
a	+			+			+	+	
á		+		+			+		+
e	+		+				+		+
é		+	+			+			+
i	+		+		+				+
í		+	+		+				+
o	+			+		+		+	
ó		+		+		+		+	
ö	+		+			+		+	
ő		+	+			+		+	
u	+			+	+			+	
ú		+		+	+			+	
ü	+		+		+			+	
ű		+	+		+			+	

4. Előretekintésül

A következő órákon, illetőleg órapárok keretében – ugyancsak az ábécével foglalkozván – a mássalhangzók körültekintő csoportosítását végeztük, helyes képzéseket gyakoroltuk a szókezdő, szózáro és szóbelseji helyzetre tekintettel, mindeközben bővítettük a hallgatók alapszókincstudását, ahogyan a magánhangzók ese-

tében is: figyelmesen, de egyre bonyolultabb hangtani kérdéseket, magán- és más-salhangzótörvényeket érintvén.

5. Összegezés

Dolgozatomban azokhoz a tanulmányokhoz kívántam hozzájárulni, amelyek a magyar mint idegen nyelv oktatásakor egyértelműen állítják előtérbe az ábécénk mielőbbi megismertetését, megtanítását a hallgatókkal.

Közkinccsé szándékoztam tenni az Oroszországban korábban használatba vett, illetőleg napjainkban teret nyerő, a magyar nyelv oktatását segítő tankönyveket, elsősorban az ábécé tanításának szemrevételezésével.

Rá akartam világítani – jelen körülmények között csupán néhány esetben – azokra a szempontokra, amelyek bizonyíthatóan eredményesnek tűntek hallgatóimnak és számomra is akkor, amikor a Lomonosov Egyetem Filológiai Fakultásának docenseként a magyar nyelvészet oktatása mellett a magyar nyelvet idegen nyelvként tanítottam.

Irodalom

- Csonka Csilla 2005. Módszertani gondolatok a magyar ábécé tanításáról. *THL₂ (A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata)* 1. Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, Budapest. 111–117.
- H. Tóth István 1997/2000. «Летим песня...» – Аспекты и возможности создания антологии по уралистике для изучающих венгерский язык как иностранный. In: *Perspective Trends in Modern Finno-Ugristics*. Диалог МГУ, Москва. 126–130. ст. (Magyarul megjelent: A mi életünk akár a sínyom fehér tarhegyen mit befű a szél hajnalban.) *Intézeti Szemle* XXII: 71–77.
- Somos Béla 1984. *1000 szó magyarul*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Szende Virág 2005. A fonetika nyelvpedagógiai vetülete. *THL₂ (A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata)* 2. Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, Budapest. 41–42.
- Szita Szilvia 2004. *A magyar ábécé*. www.magyarora.com (phonetics) ábécé – képekkel.
- Вавра Клара 2004. *Венгерский язык – учебник для начинающих*. Москва.
- Дмитриева Юдит 2006. *Практический курс венгерского языка*. ЮГУ, Ханты. Мансийск.
- Науменко-Папп Агнеш 1982. *Практический курс венгерского языка*. Высшая школа, Москва.
- Сий, Энико 1979. *Курс венгерского языка*. Будапешт.
- Х. Тот, Иштван 2002. *Практическая фонетика венгерского языка для русскоязычных студентов*. (Теоретические и практические аспекты лингвистики и лингводидактики – сборник научных трудов). Сургутский Государственный Университет, Сургут.
- Шимко, Ольга 1974. *Венгерско-русский словарь*. Изд-во «Русский язык», Москва.